

staaende overfor det udmærkede Arbejde, som Husholdningslærerinder og Husmoderforeninger gør for at hjælpe Husmødrene til at udnytte Tiden hjemme paa en Maade, som giver stort Udbytte, ogsaa rent økonomisk, ofte af langt større Værdi end de kontante Penge, de kan tjene paa en Fabrik. I et Foredrag for de nordiske Husmoderforeninger om »Husarbejdets nationaløkonomiske Betydning«, trykt i »Husmoderen« 1935, og i et Kapitel om »Økonomiske Dispositioner« i »Nutids Mad«, har jeg fyldigt forklaret, hvor meget der gaar til Spilde, naar en Husmoder forsømmer sit Hjem. (Men i de Tilfælde, hvor det virkelig er til Fordel for et Hjem, at Moderen gaar paa Arbejde, skal Samfundet ikke hindre det for de arbejdsløses Skyld). — Man kan lære meget af Myrdals forfriskende Bøger, men paa dette Punkt er de helt vildfarende.

Men tilbage til *Adolph Jensens* Bog, som jeg altsaa varmt kan anbefale; den giver en udmærket Orientering i et stort Problem.

Jens Warming.

Valentin F. Wagner: GESCHICHTE DER KREDITTHEORIEN. Eine dogmenkritische Darstellung. Wien (Julius Springer) 1937.

Det er et overordentlig flittigt Arbejde, en hidtil ukendt Forfatter her har forelagt Offentligheden; en mægtig Litteratur er pløjet igennem og et Utal af Henvisninger tillader Læseren nærmere at orientere sig i denne; undertiden kunde man ønske, at Forf. paa dette Punkt havde begrænset sig lidt og ikke medtaget ganske ligegyldige Afhandlinger, men hver Mand har jo sin Maade at arbejde paa.

»Eine dogmenkritische Darstellung« har Bogen som Undertitel, og Hovedsynspunktet for Værdsættelse af en saadan Bog maa da være, om Forf. har formaaet at systematisere de mange forskellige Kreditteorier, der eksisterer, at fremhæve det essentielle og levere en Kritik, der anlægger nye Synspunkter. Dette maa siges at være lykkedes, selvom der naturligvis altid vil kunne rejses Indsigelse overfor enhver Klassifikation — ikke mindst fra de paagældende Forfattere selv, der mulig bliver forargede over at se sig selv anbragt sammen med andre, fra hvem de mener at være ganske forskellige.

Selvsagt maa Forf.'s Kritik overfor de forskellige Teorier være det væsentlige, medens hans positive Bidrag til Kreditteorien træder i Baggrunden. Dog er man ikke i Tvivl om, hvor Forf. selv staar — i afgjort Modsætning til den gængse Kreditteori. Hans Kritik af Læren om »Zusätzlicher Kredit« er ikke den mindst værdifulde Del af Bogen. Hans Paastand i denne Hensende er, at den Omstændighed, at Bankkredit danner Midtpunktet i moderne Kreditteori, har hindret en almen Teori om Krediten; ikke mindst gælder dette Anlægskredit, der efter Forf. ikke har faaet nogen tilfredsstillende Forklaring. Wagner selv mener, at Produktionskreditteorien kommer Sandheden nærmest, idet den i Modsætning til den herskende Teori, der tager Bankkrediten som Udgangspunkt for sine dynamiske Betragtninger, fremhæver alle de økonomiske og tekniske Ændringer, Produktionen kan undergaa. »Zusätzlicher Kredit« bliver derfor for Forf. kun et Punkt indenfor Kreditteorien, der kan forstærke en naturlig Tendens, der ogsaa uden denne vilde have sat sig igennem.

staaende overfor det udmærkede Arbejde, som Husholdningslærerinder og Husmoderforeninger gør for at hjælpe Husmødrene til at udnytte Tiden hjemme paa en Maade, som giver stort Udbytte, ogsaa rent økonomisk, ofte af langt større Værdi end de kontante Penge, de kan tjene paa en Fabrik. I et Foredrag for de nordiske Husmoderforeninger om »Husarbejdets nationaløkonomiske Betydning«, trykt i »Husmoderen« 1935, og i et Kapitel om »Økonomiske Dispositioner« i »Nutids Mad«, har jeg fyldigt forklaret, hvor meget der gaar til Spilde, naar en Husmoder forsømmer sit Hjem. (Men i de Tilfælde, hvor det virkelig er til Fordel for et Hjem, at Moderen gaar paa Arbejde, skal Samfundet ikke hindre det for de arbejdsløses Skyld). — Man kan lære meget af Myrdals forfriskende Bøger, men paa dette Punkt er de helt vildfarende.

Men tilbage til *Adolph Jensens* Bog, som jeg altsaa varmt kan anbefale; den giver en udmærket Orientering i et stort Problem.

Jens Warming.

Valentin F. Wagner: GESCHICHTE DER KREDITTHEORIEN. Eine dogmenkritische Darstellung. Wien (Julius Springer) 1937.

Det er et overordentlig flittigt Arbejde, en hidtil ukendt Forfatter her har forelagt Offentligheden; en mægtig Litteratur er pløjet igennem og et Utal af Henvisninger tillader Læseren nærmere at orientere sig i denne; undertiden kunde man ønske, at Forf. paa dette Punkt havde begrænset sig lidt og ikke medtaget ganske ligegyldige Afhandlinger, men hver Mand har jo sin Maade at arbejde paa.

»Eine dogmenkritische Darstellung« har Bogen som Undertitel, og Hovedsynspunktet for Værdsættelse af en saadan Bog maa da være, om Forf. har formaaet at systematisere de mange forskellige Kreditteorier, der eksisterer, at fremhæve det essentielle og levere en Kritik, der anlægger nye Synspunkter. Dette maa siges at være lykkedes, selvom der naturligvis altid vil kunne rejses Indsigelse overfor enhver Klassifikation — ikke mindst fra de paagældende Forfattere selv, der mulig bliver forargede over at se sig selv anbragt sammen med andre, fra hvem de mener at være ganske forskellige.

Selvsagt maa Forf.'s Kritik overfor de forskellige Teorier være det væsentlige, medens hans positive Bidrag til Kreditteorien træder i Baggrunden. Dog er man ikke i Tvivl om, hvor Forf. selv staar — i afgjort Modsætning til den gængse Kreditteori. Hans Kritik af Læren om »Zusätzlicher Kredit« er ikke den mindst værdifulde Del af Bogen. Hans Paastand i denne Hensende er, at den Omstændighed, at Bankkredit danner Midtpunktet i moderne Kreditteori, har hindret en almen Teori om Krediten; ikke mindst gælder dette Anlægskredit, der efter Forf. ikke har faaet nogen tilfredsstillende Forklaring. Wagner selv mener, at Produktionskreditteorien kommer Sandheden nærmest, idet den i Modsætning til den herskende Teori, der tager Bankkrediten som Udgangspunkt for sine dynamiske Betragtninger, fremhæver alle de økonomiske og tekniske Ændringer, Produktionen kan undergaa. »Zusätzlicher Kredit« bliver derfor for Forf. kun et Punkt indenfor Kreditteorien, der kan forstærke en naturlig Tendens, der ogsaa uden denne vilde have sat sig igennem.

Saaledes kan vist kortelig Forf.'s eget Bidrag til Kreditteorien betegnes -- som en Reaktion mod den monetære Kreditteori. Men som sagt, Hovedvægten ligger i Gengivelsen og Systematiken af de forskellige Kreditteorier; der er her gjort et mægtigt Arbejde, og Bogen er afgjort en Berigelse af vor Litteratur om Kredit.

Axel Nielsen.

Carl Axel Johan Gadolin: PRODUKTIONSOMVÄGSBEGREPPET I KAPITALANALYSEN. Ekonomiska Samfundet i Finland, Skrifter II. (Holger Schildt. Helsingfors 1936. 235 S.).

Gennem de senere Aar har der paany staaet Diskussion om Kapitalproblemet. Den gamle Böhm-Bawerk-Wicksellske Opfattelse, der gør det til et væsentligt Træk ved den kapitalistiske Produktion, at den gaar tidskrævende Omveje, har været udsat for fornyede Angreb, og man har denne Gang endog forsøgt at forme en Kapitalteori befriet fra Tidselementet i Produktionsomvejens Skikkelse¹⁾. Som et Indlæg fra Norden i denne Diskussion kommer ovenstaaende Bog. Det har været Forfatterens Hensigt at give en kritisk-positiv Redegørelse for den temporale Kapitalteori »med særskild hänsyn till produktionsomvägsbegreppets användbarhet inom analysen. I samband härmed skall en prövning af de allmännaste kritisk-negative invändningarna ske«. Gadolin staar saaledes i Diskussionen paa højre Fløj; han støtter sig i sine Ræsonnementer i overvejende Grad til Wicksell.

Forf.s Fremstillingsform er ikke udpræget klar eller pointerende, hvad der nok af og til kan give »upphov till villervalla«; men det skal heroverfor ikke glemmes, at Gadolin præciserer mange Begreber og, som det ogsaa vil fremgaa af det følgende, i flere Tilfælde indfører ny Sprogbrug.

Bogens første Kapitel, »Verkan av produktionsomvägens förlängning«, danner Indledning til en Undersøgelse af Produktionsomvejen opfattet i tekniske Maal. Først betragter Forfatteren den enklest mulige Omvej, en Omvej af »Vinlagringstypen«, hvor Indsatsen (f. Eks. Arbejdsenheder) investeres i et ubetydeligt Tidsrum i Processens Begyndelse for derefter uforstyrret at »modnes« og naa et øjeblikkeligt Forbrug. Drejer det sig f. Ex. om Nyplantning af en Skov, vil denne af sig selv inden for en begrænset Tid give stadig flere Favne Ved i Udbytte, jo længere Hugsten udsættes. Om vi nu fra dette Udbytte trækker en vilkaarlig Aflønning til det ved Plantningen investerede Arbejde (f. Ex. en bestemt Mængde Ved), faar vi altsaa et Merudbytte, der stiger med Omvejsforlængelsen. Men hvor stærkt stiger Merudbyttet? Herom sagde Böhm-Bawerk: Det stiger i aftagende Grad, og han støttede denne Sætning paa Erfaringen. G. vil nu vise, »att satsens riktighet även kan inses rent rationellt«; dette sker saaledes: I Begyndelsen maa Merudbyttet ved Omvejens Forlængelse ganske vist stige med tiltagende Hast, altsaa stærkere end proportionalt med Tiden; steg det kun proportionalt med denne, vilde Merudbyttet jo blot kunne forrente

¹⁾ Om nogle Deltagere og Synspunkter i denne Diskussion se f. Ex. Begyndelsen af Gadolins Artikkel »Kapitalet och produktionsomvägarna« i Ek. Samfundets Tidskrift H. 36. En sammenfattende Kritik findes hos Joseph og Bode: »Bemerkungen zur Kapital u. Zinstheorie«, Zeitschrift f. Nationalök. Bd. VII, H. 2.